

Analysis of the Factors Affecting Opt-Out Preferences of Employees Automatically Enrolled in Private Pension System in Turkey

Hasan MERAL

hsnmrl@gmail.com
0000-0002-2079-0674

Yiğit ŞENER

yigit.sener@bahcesehir.edu.tr
0000-0002-5363-8492

e-ISSN 2687-4563

Year, Vol. 3(1) . pp. 82-99

<https://dergipark.org.tr/pub/aujfe>



Research Article

Received: 05.05.2021

Revised: 18.05.2021

Accepted: 21.05.2021

To cite this document:

Meral, H. & Şener, Y. (2021). Türkiye'de Otomatik Katılım Sistemi Kapsamındaki Çalışanların Sistemde Kalma Tercihlerini Etkileyen Faktörlerin Analizi. *Anadolu University Journal of Faculty of Economics*, 3 (1), 82-99

Abstract

Auto enrolment in the private pension system is a practice implemented in many countries in recent years to increase coverage rates. The application was put into effect in Turkey for a similar purpose in 2017, but in the last three years, it has performed below its potential due to the very high opt-out rates. A survey was conducted with 405 employees who were included in the auto enrollment system (AES) at least once aims to analyze the factors affecting the opt-out preferences of employees who are automatically enrolled in the private pension system. The participants were asked questions about the AES Trust, Financial Management Behavior, Financial Wellness, Future Time Perspective as well as their socio-demographic information. The results obtained were analyzed by logistic regression method and their relationship with participant's opt-out preferences was investigated. The model results showed that there is a positive and significant relationship between the AES Trust and AES Not Opt-out/Opt-out. No significant relationship was found between the other independent variables and the dependent variable. The opt-out preference in the system is mostly caused by the state of trust in AES, which is an emotional indicator. The following should be the priority when new policies are developed to increase coverage rate of the auto enrollment system in Turkey: Individual benefits of the system should be emphasized to the participants. The negative perceptions of the society regarding the system should be corrected, and they should be informed about the fundamentals of the system in a transparent manner.

Keywords: Private pension, Private pension system, Auto enrollment, Auto enrollment opt-out

JEL Codes: J32, J26, D14

Türkiye'de Otomatik Katılım Sistemi Kapsamındaki Çalışanların Sistemde Kalma Tercihlerini Etkileyen Faktörlerin Analizi

Öz

Bireysel emeklilik sistemine otomatik katılım, bireysel emeklilik kapsama oranlarını artırmak için son yıllarda birçok ülkede hayata geçirilmiş bir uygulamadır. Uygulama, Türkiye'de de benzer bir amaçla 2017 yılında yürürlüğe konmuş ancak aradan geçen üç yılda katılımcıların cayma oranlarının çok yüksek olması nedeniyle potansiyelinin altında bir performans sergilemiştir. Çalışmada, bireysel emeklilik sistemine otomatik olarak dahil edilen çalışanların sistemde kalma tercihlerini etkileyen faktörleri analiz etmek amacıyla, anket yöntemi kullanılarak bir araştırma gerçekleştirilmiştir. Otomatik katılım sistemine (OKS) en az bir kere dahil edilmiş 405 kişi ile internet üzerinden gerçekleştirilen ankette katılımcılara sosyo-demografik bilgilerinin yanında; OKS Güven, Finansal Yönetim Davranışı, Finansal Refah/Stres, Gelecek Zaman Algısı ölçeklerinden sorular yönetilmiştir. Elde edilen sonuçlar lojistik regresyon yöntemi ile analiz edilmiş ve katılımcıların otomatik katılım uygulamasında kalma tercihleri ile bağlantısı araştırılmıştır. Model sonuçlarına göre OKS Güven değişkeni ile bağımlı değişken olan OKS Devam/Cayma değişkeni arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir bağlantı olduğu tespit edilmiştir. Öte yandan modelde yer alan diğer bağımsız değişkenler ile bağımlı değişken arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir. Sistemde kalma tercihi daha çok duygusal temelli bir göstere olan OKS'ye güven duyma durumu tarafından şekillendirilmektedir. Bu sonuçlar ışığında, Türkiye'deki otomatik katılım sisteminin kapsama oranını artırmak amacıyla geliştirilecek politikalarda, sistemin katılımcılara olan bireysel faydasının vurgulanması, sistemle ilgili toplumdaki var olan negatif algıların düzeltilmesi ve sistemin çalışma esaslarıyla ilgili bilgilendirmenin şeffaf bir şekilde yapılması öncelikli olarak gözetilmelidir.

Anahtar Kelimeler: Bireysel Emeklilik, Bireysel Emeklilik Sistemi, Otomatik Katılım, Otomatik Katılım Cayma

Giriş

Bireysel emeklilik sistemi insanların ortalama yaşam sürelerinin artması, buna bağlı olarak da kamu emeklilik sistemlerinin aktif/pasif dengelerinin bozulması sonucunda ortaya çıkan, temel amacı uzun vadeli bireysel tasarrufları artırmak olan bir uygulamadır. 1980’li yıllarda tüm dünyada hızlanan liberalleşme süreci, takip eden yıllardaki sosyal güvenlik sistemi krizleri ile de birleşince, bireysel emeklilik sisteminin uygulama alanı genişlemiş ve yıllar içinde gerçekleştirilen reformlarla kamu emeklilik sisteminin tamamlayıcısı olarak bugünkü kurumsal yapısına kavuşmuştur (Beland ve Gran, 2008, s.1-2).

Bireysel emeklilik sistemi, kamu emeklilik sistemlerinden farklı olarak büyük oranda katılımın ve tasarrufun gönüllülük esasına göre işlediği bir uygulamadır. İstisnaları olmakla birlikte birçok ülkedeki uygulamada, katılımcılar sisteme katılıp katılmama konusunda seçim hakkına sahiptirler ve ne kadar birikim yapacaklarını da yine kendileri belirlemektedir (Antolin, Payet ve Yermo, 2012, s.8-13). Bu durum bireysel emeklilik sisteminin kamu emeklilik sistemine göre daha dezavantajlı bir konumda olmasına neden olmaktadır. Emeklilik sisteminde tasarruf yapma kararının katılımcı tercihinin bırakılması, zorunlu tasarruf uygulanmasına nazaran çok daha düşük birikim tutarlarına ulaşılmasına sonucunu doğurmaktadır. Bireysel emeklilik sisteminin ön planda olduğu ülkelerdeki emeklilik kapsama ve emeklilik karşılama oranlarının kamu emeklilik sisteminin ön planda olduğu ülkelere göre çok daha düşük olması, bu durumun en net göstergelerinden birisidir (OECD, 2020, s.17).

Bireysel emeklilik sisteminin uygulama esaslarından kaynaklanan bu dezavantajı, sistemin geniş kapsama ve yüksek karşılama oranına ulaşabilmesi için farklı politikaların uygulanmasını zorunlu kılmaktadır. Bireysel emeklilik sistemine otomatik katılım uygulaması ya da kısaca otomatik katılım sistemi de bu amaçla uygulanan stratejilerden bir tanesidir. Otomatik katılım sistemi kişilerin bireysel emeklilik sistemine otomatik olarak dahil edilmesini sağlamaktadır. Bireyler her ne kadar sisteme zorunlu olarak dahil edilmişler de sistemden diledikleri zaman ayrılma hakkına sahiptirler, bu işleme “cayma” ismi verilmektedir. Katılımcılar “cayma süresi” olarak belirlenen sürede cayma işlemini yaparlarsa, hiçbir maddi kayıp yaşamadan sistemden ayrılabilirler (Paklina, 2014, s. 7-11).

Otomatik katılım sisteminde kamu otoritesi, bireyleri bir tür “dürtme” yardımı ile geleceği için daha fazla tasarruf etmeye yönlendirmektedir. Otomatik katılım uygulamasının zorunlu emeklilik sisteminden en temel farkı, katılımcılara sistemden ayrılma hakkı tanınmasıdır. Bu kapsamda uygulanan dürtmenin amacı, bireyleri herhangi bir tercihe zorlamadan kendileri için en iyi kararı vermelerini sağlamaktır. (Benartzi ve Thaler, 2001, s.1607-1610).

Sistemin bireylere sağladığı avantajlar dört ana başlıkta özetlenebilir:

- Otomatik katılım sistemi kişiler için bireysel emeklilik sisteminin karmaşıklığını büyük ölçüde azaltır. Katkı payı oranları önceden belirlenmiştir ve kişilerin maaşından otomatik olarak kesilir. Ayrıca özel bir yatırım tercihinde bulunmak istemeyenler için standart fon belirlenmiştir. Bu sayede katılımcılar ne kadar tasarruf edecekleri ve bu tasarrufları nasıl değerlendirecekleri konusunda karar vermenin karmaşıklığından kurtulmuş olurlar.
- Bazı kişiler her ne kadar geleceği için daha fazla tasarruf yapmak isteseler de “atalet” nedeniyle bu isteklerini hayata geçirmekte zorlanabilirler. Aynı şekilde bireysel emeklilik sistemine katılmak için de insanların birçok tercih

yapması gerekmektedir. İnsanlar hatalı bir karar vermektense hiçbir işlem yapmamayı tercih edebilir veya kararlarını erteleyebilirler.

- Atalet duygusu kişilerin bireysel emeklilik sistemine katılmasını engelleyebileceği gibi sistemden ayrılmalarını da engelleyebilir. Normal şartlarda bireysel emeklilik sistemine katılmayı düşünmeyen bazı kişiler, otomatik katılım uygulaması ile sisteme dahil edildiklerinde, cayma işlemi yapmaktansa sistemde kalmayı tercih edebilirler.
- Kişilerin sisteme kamu otoritesi tarafından otomatik olarak dahil ediliyor olması, bireysel emeklilik uygulamasının bir tür kamu emeklilik uygulaması olarak algılanmasını sağlayabilir. Bu sayede katılımcıların sisteme olan güveni artacak ve sistemde daha uzun vadeli tasarruf yapmalarının önü açılacaktır (Cribb ve Emmerson, 2016, s.4-6).

Otomatik katılım uygulamasının temel varsayımı, her ne kadar sistemde kalmak zorunlu olmasa da belirli sayıda kişinin sistemde kalmayı tercih edeceği, böylece de ülkedeki BES kapsama oranının artacağıdır. Gerçekten de uygulamanın hayata geçirildiği tüm ülkelerde, bireysel emeklilik sistemi kapsama oranlarında az ya da çok bir artış yaşanmıştır. Ancak bu noktada, otomatik katılım sisteminin uygulamadaki farklılıklarının, sistemin başarısı üzerinde önemli bir etkisinin olduğunu da belirtmek gerekir. Yeni Zelanda ve İtalya otomatik katılım sistemini 2007 yılında benzer dönemlerde hayata geçirmişlerdir, 2016 yılı itibarıyla her iki ülkedeki bireysel emeklilik kapsama oranları karşılaştırıldığında; Yeni Zelanda'da oranın %15,2'den %75'e ulaştığı (New Zealand, 2016, s.15), İtalya'da ise %8,5'ten %20,1'e çıktığı görülmektedir (Pension Europe Statistics 2018; World Bank Statistics 2018).

Otomatik katılım sisteminin çeşitli ülkelerdeki uygulama sonuçları arasında bu denli büyük bir farklılığın oluşmasından hareketle, otomatik katılım esasının bireysel emeklilik tasarruflarını artırmada tek etmen olmadığı, ülkelerin sosyo-ekonomik yapılarının ve uygulamayı hayata geçirme başarılarının da sonuç üzerinde önemli bir etkisinin olduğu yorumu yapılabilir.

Bu çerçevede araştırmanın amacı, Türkiye'de bireysel emeklilik sistemine otomatik olarak dahil edilmiş kişilerin, sistemde kalma veya ayrılma tercihlerine etki eden faktörlerin analiz edilmesi ve bu alanda önümüzdeki dönemde geliştirilecek stratejilere katkı sağlanmasıdır.

Araştırmada bireylerin otomatik katılım sistemine duydukları güvenin sistemde kalma tercihlerini etkileyen önemli unsurlardan biri olduğu savunulmaktadır. Bu kapsamda otomatik katılım sistemine en bir kez dahil olmuş 405 kişinin katılımıyla bir anket çalışması gerçekleştirilmiş ve katılımcıların sistemde kalma tercihlerini etkileyen faktörler analiz edilmiştir. Literatürde kişilerin bireysel emeklilik sistemine katılma tercihlerini etkileyen faktörler üzerine yapılmış çalışmalar incelendiğinde, otomatik katılım sistemi özelinde bireylerin sosyo-demografik bilgileri ve finansal davranışlarını bir arada ele alan, kapsamlı bir araştırmaya rastlanılmamıştır. Çalışmanın bu yönüyle literatüre önemli bir katkı sağlayacağı ve bundan sonraki araştırmalara ışık tutacağı düşünülmektedir.

Türkiye'de Otomatik Katılım Sistemi

Türkiye'de bireysel emeklilik sistemi, yurtiçi tasarruf düzeyini artırmak amacıyla, kamu emeklilik sisteminin tamamlayıcısı olarak, 4632 sayılı Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu ile 2001 yılında kurulmuş ve 2003 yılında faaliyete başlamıştır.

(Emeklilik Gözetim Merkezi, Bireysel Emeklilik Sistemindeki Tarihsel Gelişmeler, <https://www.egm.org.tr/bireysel-emeklilik/tarihce/>). Bireysel emeklilik sistemine otomatik katılım uygulaması ise ilgili kanunda çalışanların bir bireysel emeklilik planına otomatik olarak dahil edilmesi yönünde bir düzenleme yapılması ile 2017 yılında hayata geçirilmiştir (6740 Sayılı Kanun, m.1).

Türkiye'deki otomatik katılım uygulaması, 18-45 yaş aralığındaki kamu ve özel sektör çalışanlarını kapsamaktadır. Bu yaş aralığının dışında kalan çalışanlar, serbest meslek sahipleri ve çalışmayanlar otomatik katılım uygulamasına dahil edilmemişlerdir. Uygulamada kapsamda olan çalışanların 1 Ocak 2017 tarihinden itibaren kademeli olarak sisteme dahil edilmeleri sağlanmıştır. Özel sektörde faaliyet gösteren firmalardan önce 1.000 ve üzeri çalışanı olanlar, son olarak da 5-9 arası çalışanı olanlar sisteme dahil edilmiştir. Kamu çalışanları ise çalıştıkları kamu kurumunun türüne göre sisteme farklı tarihlerde dahil edilmişlerdir. Özel sektör ve kamu sektörü çalışanlarının sisteme dahil edilme işlemleri 1 Ocak 2019 tarihi itibarıyla tamamlanmıştır (Çalışanların İşverenleri Aracılığıyla Otomatik Olarak Emeklilik Planına Dahil Edilmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik (Yayınlanan Resmî Gazete 29936), 2017 m.5; 5018 Sayılı Kamu Malî Yönetimi Ve Kontrol Kanunu, 2003, Ek I, II, III, IV).

Otomatik olarak sisteme dahil edilen çalışanlar, sisteme dahil edildikleri tarihten itibaren iki ay içinde cayma haklarını kullanıp sistemden ayrılabilirler. Cayma hakkını kullanan katılımcılara ödedikleri katkı payları, varsa getirileri ile herhangi bir kesinti yapılmadan on gün içinde iade edilir. Katılımcılar iki aylık cayma süresi dışında da diledikleri zaman sistemden ayrılabilir. Bu durumda birikimleri üzerinden getiri elde etmişlerse bu getiriler için stopaj kesintisi yapılır, bunun dışında herhangi bir kesinti yapılmaz (T.C. Hazine Müsteşarlığı, Bireysel Emeklilik Sistemi Hakkında Genelge (2016/39), 30.12.2016, Üçüncü Bölüm, m.1).

Otomatik katılım sistemi kapsamında katılımcılardan yapılacak katkı payı kesintisi, katılımcıların aylık meslek gelirinin %3'ü olarak belirlenmiştir. Bu oran özel sektör çalışanlarda prime esas kazanç, kamu çalışanlarında ise emeklilik keseneği üzerinden hesaplanır. İşverenler, otomatik katılım sistemi kapsamındaki çalışanların maaşlarından %3'lük kesintiyi yaparak çalışanları adına emeklilik şirketine aktarırlar (6740 Sayılı Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, (Resmî Gazete Tarihi: 25.08.2016, Sayısı: 29812), m.1).

Tablo 1. 2020 Yıl Sonu İtibariyle Türkiye Otomatik Katılım Sistemindeki Sertifika Sayıları

Durum	Yaş Aralığı	Kamu	Özel	Veri Temin Edilemeyen	Toplam
Devam Eden	25 Yaş Altı	232.937	1.823.036	54.757	2.110.730
	25-34 Yaş	526.581	1.507.009	43.79	2.077.380
	35-44 Yaş	439.377	1.220.133	34.12	1.693.630
	45 Yaş ve Üstü	34.34	54.54	1.287	90.167
	Veri Temin Edilemeyen	6	2.189	150	2.345
	Toplam	1.187.380	4.506.119	133.813	5.827.312
Sonlanan	25 Yaş Altı	437.175	2.808.701	122.777	3.368.653
	25-34 Yaş	1.244.405	4.260.442	180.433	5.685.280
	35-44 Yaş	906.279	3.205.472	124.542	4.236.293
	45 Yaş ve Üstü	33.636	93.417	2.284	129.337
	Veri Temin Edilemeyen	3	1.055	102	1.16
	Toplam	2.579.040	9.914.893	427.251	12.921.184
Toplam	25 Yaş Altı	670.112	4.631.737	177.534	5.479.383
	25-34 Yaş	1.770.986	5.767.451	224.223	7.762.660
	35-44 Yaş	1.345.656	4.425.605	158.662	5.929.923
	45 Yaş ve Üstü	67.976	147.957	3.571	219.504
	Veri Temin Edilemeyen	9	3.244	252	3.505
	Toplam	3.766.420	14.421.012	561.064	18.748.496

Kaynak: Emeklilik Gözetim Merkezi, BES Özet Verileri, <https://www.egm.org.tr/bilgi-merkezi/istatistikler/bes-istatistikleri/bes-ozet-verileri/> (01.05.2021).

Tablo 1’de Türkiye’deki otomatik katılım sisteminin 2020 yıl sonu itibariyle devam eden ve sonlanan sertifika sayıları gösterilmektedir. İlk dört yılın sonunda sisteme toplamda 18,7 milyon kişi dahil edilmiş ve bu kişilerin %69’u sistemden ayrılmıştır. Sertifika sonlanma oranlarında kamu ve özel sektör arasında anlamlı bir farklılık gözlenmemektedir. Sistemden ayrılma oranının en yüksek olduğu grup, toplam katılımcıların %41’ini oluşturan 25-34 yaş aralığındaki kişilerdir. Bu grupta otomatik katılım sistemine dahil edilen her 100 kişiden yalnızca 27’sinin sertifikası devam etmektedir. Bireysel emeklilik sisteminin uzun vadeli bir tasarruf aracı olduğu göz önünde bulundurulduğunda, özellikle bu yaş grubundaki sonlanma oranlarının çok yüksek olması Türkiye’de otomatik katılım sisteminin potansiyelinin altında bir performans gösterdiğini ortaya koymaktadır.

Otomatik katılım uygulamasının başarısını belirleyen en önemli etmenlerden bir tanesi katılımcıların sistemde kalma oranlarıdır. Dünya uygulamalarına bakıldığında, otomatik katılım sisteminde devam oranlarının en düşük olduğu ülkeler arasında Türkiye’nin yanında İtalya ve Şili ön plana çıkmaktadır. 2017 yılı itibariyle Şili’de otomatik katılım uygulamasına dahil edilenlerin %26’sı birikim yapmaya devam etmiştir, İtalya’da ise bu oran sadece %6’dır. Otomatik katılım sisteminin başarı ile uygulandığı ülkeler arasında yer alan Yeni Zelanda ve Birleşik Krallık’ta 2018 yılı itibariyle bu oranlar %84 ve %90 olarak gerçekleşmiştir (Peksevimi ve Akgiray, 2019, s.15-17).

Türkiye’deki cayma oranlarının bu kadar yüksek olmasının temel nedenleri arasında sistemle ilgili bilgi eksikliği ve sisteme karşı güvensizlik duyulması yatmaktadır. Türkiye Sigorta Birliği tarafından 2017 yılında otomatik katılım uygulamasıyla ilgili olarak yaptırılan araştırmada, yakın zamanda sisteme dahil edilecek olan kişilerin %48’i sistemle ilgili yeterli bilgilerinin olmadığını belirtmiştir. Aynı grupta sisteme güvendiğini

söyleyenlerin oranı yalnızca %58 olmuştur. Ayrıca katılımcıların %60'ı ilk iki aydan sonra sistemden ayrılma haklarının olmadığını düşünmektedir (Türkiye Sigorta Birliği, 2017). Tüm bu etmenler katılımcıları sistemden ayrılma yönünde karar alamaya yönlendirmektedir.

Türkiye'deki cayma oranlarını artıran bir diğer etmen de otomatik katılım sisteminin, gönüllü bireysel emeklilik sistemi ile birleştirilmemiş olmasıdır. 2003 yılında hayata geçen bireysel emeklilik sistemi, 2017 yılına kadar yaklaşık 6,6 milyon katılımcıya ulaşmıştır. Bu kişilerin önemli bir kısmı otomatik katılım uygulaması ile ikinci bir emeklilik sözleşmesine dahil edilmişlerdir. Bu da gönüllü bireysel emeklilik sistemi ile otomatik katılım sisteminin bir nevi rekabet içinde faaliyet göstermelerine neden olmuştur. Bunun bir sonucu olarak da hali hazırda bir bireysel emeklilik sözleşmesine sahip olan kişilerin otomatik katılım sisteminden cayma oranları diğerlerine göre %30 daha yüksektir. (EGM, Bilgi Merkezi, 2020)

Literatür İncelemesi

Konuyla ilgili literatür incelendiğinde, bireysel emeklilik sistemine otomatik olarak dahil edilmiş kişilerin sistemde kalma tercihlerini etkileyen faktörleri inceleyen çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Bununla birlikte kişilerin bireysel emeklilik sistemine katılma kararları ve katılımcıların bireysel emeklilik sistemine dair genel algıları üzerine yapılmış çok sayıda araştırmak mevcuttur. Yapılan literatür taraması çerçevesinde, çalışmalarda kullanılan ölçekler, kullanılan modeller ve değişkenlerin bireysel emeklilik sistemine katılım kararını açıklayıcı gücü analiz edilmiştir.

Literatürde yer alan araştırmalarda farklı değişkenler ve ölçekler kullanılmakla birlikte hemen hemen hepsinde öncelikli olarak sosyo-demografik değişkenler ölçülmüştür. Araştırma sonuçları incelendiğinde önemli sayıda araştırmada yaş, cinsiyet ve gelir durumu değişkenleri ile bireysel emeklilik sistemine katılım kararı arasında anlamlı bir ilişkinin varlığı tespit edilmiştir. (Munnell, Sunden ve Taylor, 2001; Huberman, Iyengar ve Jiang, 2007; Şener ve Akın, 2010; Tunalı, 2016).

Literatürde yer alan çalışmalarda ölçülen bir diğer önemli faktör de finansal okuryazarlık ve finansal yönetim davranışı ile bireysel emeklilik sistemine katılım tercihi arasındaki ilişkidir. Yurtdışında ve Türkiye'de yapılan çeşitli çalışmalarda finansal okuryazarlık ve tasarruf yapma alışkanlığı arttıkça, bireysel emeklilik sistemine katılım ihtimalinin arttığı savunulmuştur (Agnew vd., 2007; Oktay, Çamkaya ve Aydın, 2019; Cangöz ve Baş, 2020)

Bu araştırmalara ek olarak Aydın ve Selçuk, 2017 yılında yaptıkları araştırmada şimdiki zaman odaklı kişilerin bireysel emeklilik sistemine katılma ihtimallerinin daha düşük olduğunu belirtmişlerdir (Aydın ve Selçuk, 2017). Cangöz ve Baş ise 2020 yılında devlet ve vakıf üniversitelerinde görev yapan akademisyenlerle yaptıkları araştırmada gelecek kaygısı ve güvence değişkeni ile bireysel emeklilik sistemine katılım arasında anlamlı bir ilişkinin varlığını tespit etmişlerdir (Cangöz ve Baş, 2020).

Bu kapsamda araştırmada, bireysel emeklilik sistemine otomatik katılım uygulaması ile dahil edilen katılımcıların tercihleri, yaş, cinsiyet, gelir durumu, eğitim durumu gibi sosyo-demografik değişkenlere ek olarak, OKS güven ölçeği, finansal yönetim davranışı ölçeği, finansal refah ölçeği ve gelecek zaman algı ölçeği kullanılarak incelenecektir.

Uygulama

Maliyet ve zaman sınırlılıkları sebebiyle bu çalışma ilişkisel olarak tasarlanmıştır. Dolayısı ile araştırma ilişkisel bakış açısının yol açtığı tüm sınırlılıklara sahiptir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırma kapsamında bireysel emeklilik sistemine otomatik olarak dahil edilen bireylerin devam etme veya cayma kararları ile sosyo-demografik göstergeleri, OKS'ye olan güvenleri, finansal davranış yönetimleri, finansal refah/kaygı düzeyleri ve gelecek zaman algıları arasında bağlantı olup olmadığı araştırılmaktadır.

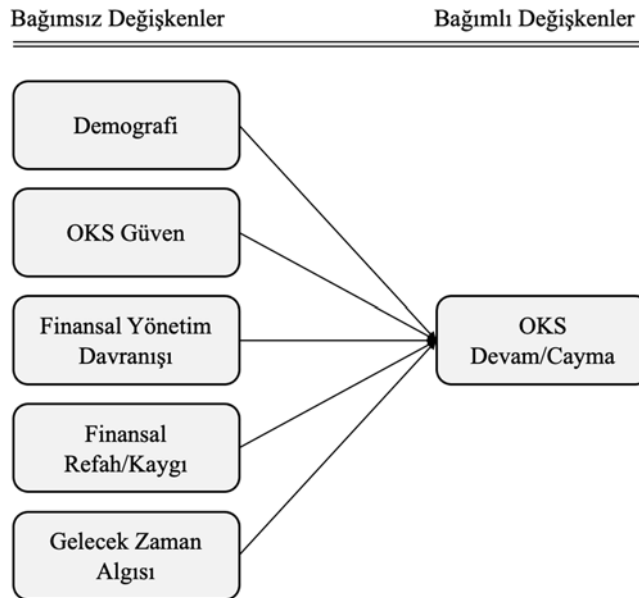
Veri Toplama ve Örneklem

Araştırmada veri toplama amacıyla anket yöntemine başvurulmuştur. Anket elektronik olarak internet ortamında hazırlanmış ve kariyer sitesi olma özelliğine sahip bir sosyal medya platformu üzerinden basit tesadüfi yöntem ile dağıtımı yapılmıştır. Toplanan anket adedi 431 olup geçerli sayılan 405 kullanılabilir nitelikte anket formu elde edilmiştir.

Anket formunda toplamda 5 bölüm bulunmaktadır. İlk bölümde katılımcıların sosyo-demografik (yaş, cinsiyet vb.) bilgileri ve OKS'de şu anda devam eden bir sözleşmelerinin olup olmadığına dair sorular yer almaktadır. Geriye kalan bölümlerde sırasıyla OKS güven ölçeği, finansal davranış yönetimi ölçeği, finansal refah/kaygı düzeyi ölçeği ve gelecek zaman algı ölçeği yer almaktadır.

Araştırma Modeli

Toplanan nicel veriler ile araştırmanın amacı doğrultusunda, OKS'de kalmayı tercih edenler ve etmeyenler olarak iki grupta incelenen katılımcıların diğer değişkenlerle olan ilişkisini tespit etmek amacıyla bağıntısal araştırma modeli uygulanmıştır.



Şekil 1. Araştırma Modeli

Sosyo-Demografik Açıklayıcı İstatistikler

405 adet katılımcının yer aldığı çalışmada, katılımcıların OKS Devam/Cayma durumlarında göre sosyo-demografik istatistiklerinin dağılımı Tablo 2'de gösterilmektedir.

Tablo 2. OKS Devam/Cayma Durumunun Sosyo-Demografik Sonuçlara Göre Dağılımı

Değişkenler		Cayma	Cayma Oranı (%)	Devam	Devam Oranı (%)	Toplam
<i>Tüm katılımcılar</i>		268	66,17%	137	33,83%	405
<i>Cinsiyet</i>	Kadın	131	63,90%	74	36,10%	205
	Erkek	137	68,50%	63	31,50%	200
<i>Çocuk</i>	Var	157	67,97%	74	32,03%	231
	Yok	111	63,79%	63	36,21%	174
<i>Bağlı olduğu kurum çalışan sayısı</i>	0-9	12	44,44%	15	55,56%	27
	10-49	31	70,45%	13	29,55%	44
	50-99	29	76,32%	9	23,68%	38
	100-249	31	67,39%	15	32,61%	46
	250-999	84	63,64%	48	36,36%	132
	1.000 ve Üzeri	81	68,64%	37	31,36%	118
<i>Gelir düzeyi</i>	3.000 TL ve Altı	11	61,11%	7	38,89%	18
	3.001 TL - 6.500 TL	70	67,31%	34	32,69%	104
	6.501 TL - 10.500 TL	88	68,75%	40	31,25%	128
	10.501 TL - 15.000 TL	57	68,67%	26	31,33%	83
	15.001 TL ve Üzeri	42	58,33%	30	41,67%	72
<i>Ev sahipliği</i>	Hayır	153	70,18%	65	29,82%	218
	Evet	115	61,50%	72	38,50%	187
<i>Kredisi var mı?</i>	Hayır	148	62,98%	87	37,02%	235
	Evet	120	70,59%	50	29,41%	170

Ankete dahil olan katılımcıların %33,8'i OKS'de kalmaya devam ettiği görülmektedir. Tablo 1'de yer almayan yaş değişkeninde ise OKS'de devam edenlerin yaş ortalaması 34,2 ve cayanların ortalaması ise 33,8'dir.

Ölçeklerin Güvenirlik ve Geçerlilik Analizleri

Ankette yer alan Liket tipi ölçeklerin güvenilirliğini test etmek amacıyla Cronbach's Alpha yöntemi kullanılmıştır. Test aynı zamanda ölçekte yer alan ifadelerin birbirleri ile olan tutarlılığını da göstermektedir. Cronbach's Alpha değeri 0 ve 1 arasında yer almakta olup sosyal bilimler için 0,70 üzerinde çıkan sonuçlar ölçeğin güvenilir olduğunu varsaymaktadır (Drost, 2011, s. 105-124).

Ölçekte yer alan ifadelerin kavramsal çerçevede birbirleri ile olan uyumunu ve içyapısındaki geçerliliğini ölçümlemek amacıyla açıklayıcı faktör analizi yapılmaktadır. Ölçekte yer alan ifadelerin faktör analizine uygunluğunu test etmek amacıyla Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Bartlett testleri uygulanmaktadır. Bu iki öncül testin sosyal bilimler için varsayılan değerleri KMO için 0,80'nin üzerinde ve Bartlett testinin $p < 0,01$ anlamlılık seviyesinde olması önerilmektedir (Kline, 2014, s.273-280).

OKS Güven Ölçeği

Bu çalışma kapsamında bireylerin otomatik katılım sistemine olan güvenlerini ölçümlemek amacıyla geliştirilen ölçekte 7 ifade bulunmaktadır. 5'li Likert ölçüm yönteminin kullanıldığı ölçekte “kesinlikle katılıyorum” ve “kesinlikle katılmıyorum” arasındaki cevaplar verilebilmektedir. Ölçeğin güvenilirliğini test etmek amacıyla Cronbach's Alpha testi uygulanmış olup “Sisteme dahil edilmeden önce OKS hakkında yeterince bilgilendirildim” ifadesi güvenilirliği düşürdüğü tespit edildiği için ölçekten çıkarılmıştır. Çıkarılan ifade ile elde edilen Cronbach's Alpha değeri 0,815 çıkmış olup ölçeğin güvenilirliği sağladığı görülmektedir.

Tablo 3. OKS Güven Ölçeği Faktör Analizi

		Cronbach's Alpha	0,815
		KMO	0,818
		Bartlett Anlamlılık Düzeyi (p)	0,000
İfadeler	Faktör Yapısı		
	OKS Sistemine Güven		
OKS'nin düzenli tasarruf yapmamı kolaylaştırdığını düşünüyorum			0,793
OKS'ye yatırılan birikimlerin güvenli bir şekilde saklandığını düşünüyorum			0,810
OKS'ye yatırılan birikimlerin uzun vadede döviz, altın gibi yatırım araçlarının üzerinde getiri sağlayacağını düşünüyorum			0,723
OKS'de birikim yapmanın daha rahat bir emeklilik dönemi geçirmemi sağlayacağını düşünüyorum			0,775
Sistemden ayrılmak istemem durumunda, çıkış işlemlerini kolaylıkla yapabileceğimi düşünüyorum			0,579
OKS'den emekli olmadan çıkmam durumunda, birikimlerimi herhangi bir kayba uğramadan geri alabileceğimi düşünüyorum			0,635

Tablo 3'de yer aldığı üzere KMO (0,818) ve Bartlett ($p < 0,01$) test sonuçları ölçeğin faktör analizi yapmak için uygun olduğunu göstermektedir. Aynı tablo içerisinde faktör analizine bakıldığından 6 ifadenin aynı faktör altında toplandığı görülmektedir.

Finansal Yönetim Davranış Ölçeği

Dew ve Xiao (Dew ve Xiao, 2013, s.43-56) tarafından geliştirilen ölçekte 10 ifade yer almakta olup, çalışma kapsamında İngilizce'den Türkçe'ye çevrilmiştir. 5'li Likert ölçüm yönteminin kullanıldığı ölçekte “her zaman”, “çoğu zaman”, “bazen”, “nadiren” ve “asla” cevaplarından birisi verilebilmektedir. Ölçek güvenilirliğini test etmek amacıyla uygulanan Cronbach's Alpha testi sonucunda “Bir ürün veya hizmet satın alırken farklı yerlerde sunulan teklifleri karşılaştırırım” ifadesi güvenilirliği katsayısını düşürdüğü tespit edildiği için ölçekten çıkarılmıştır. Çıkarılan ifade ile elde edilen Cronbach's Alpha değeri 0,784 çıkmış olup ölçeğin güvenilirliği sağladığı görülmektedir.

Tablo 4. Finansal Yönetim Davranış Ölçeği Faktör Analizi

İfadeler	Faktör Yapısı		
	Tasarruf Alışkanlığı	Bütçe Yönetimi	Sigorta Blinci
1. Tüm faturalarımı zamanında öderim		0,755	
2. Harcamalarımı planladığım bütçeye uygun olarak yaparım		0,509	
3. Her ay kredi kartı ekstre borcumun tamamını öderim		0,696	
4. Bir veya daha fazla kartımı maksimum limitine kadar kullanırım		0,622	
5. Acil durumlarda kullanmak üzere tasarruf yaparım	0,851		
6. Her ay maaşımdan belirli bir miktar tasarruf yaparım	0,883		
7. Ev, araba, eğitim gibi uzun vadeli hedeflerim için tasarruf yaparım	0,892		
8. Yeterli tutarda hayat sigortası satın alırım			0,779
9. Sahip olduğum ev/araba için konut sigortası/kasko sigortası satın alırım			0,812

Tablo 4'te gösterildiği üzere KMO (0,825) ve Bartlett ($p < 0,01$) test sonuçları ölçeğin faktör analizi yapmak için uygun olduğunu göstermektedir. Aynı tablo içerisinde faktör analizine bakıldığından 9 ifadenin üç faktör altında toplandığı görülmektedir. Aynı faktör altında toplanan ifadeler verilen cevapların ortalaması alınarak tabloda görüldüğü üzere "tasarruf alışkanlığı", "bütçe yönetimi" ve "sigorta bilinci" olarak kavramsal çerçeveye uygun isimlendirmeler yapılmıştır.

Finansal Refah/Kaygı Ölçeği

Prawitz ve arkadaşları (Prawitz ve ark., 2006, s.34-47) tarafından kullanılan ölçekte 7 ifade yer almakta olup çalışma kapsamında İngilizce'den Türkçe'ye çevrilmiştir. 5'li Likert ölçüm yönteminin kullanıldığı ölçekte "memnuniyet", "rahatlık", "güven", "kaygı" ve "endişe" düzeylerine göre cevaplar verilebilmektedir. Ölçek güvenilirliğini test etmek amacıyla uygulanan Cronbach's Alpha testi sonucunda "Ne sıklıkla yemeğe çıkmak, konsere gitmek gibi aktivitelere katılmak istediğiniz halde maddi durumunuz elvermediği için katılamıyorsunuz?" ve "Ne sıklıkla aylık gelirinizi harcamalarınızı karşılamaya ucu ucuna yetiyor?" ifadeleri güvenilirliği katsayısını düşürdüğü tespit edildiği için ölçekten çıkarılmıştır. Çıkarılan ifade ile elde edilen Cronbach's Alpha değeri 0,859 çıkmış olup ölçeğin güvenilirliği sağladığı görülmektedir.

Tablo 5. Finansal Refah/Kaygı Ölçeği Faktör Analizi

İfadeler	Faktör Yapısı	
	Finansal Refah/Kaygı	
	Cronbach's Alpha	0,859
	KMO	0,840
	Bartlett Anlamlılık Düzeyi (p)	0,000
Bugünkü maddi kaygı durumunuzun ne düzeyde olduğunu düşünüyorsunuz?		0,763
Genel olarak değerlendirdiğinizde maddi durumunuzdan ne kadar memnunsunuz?		0,867
Mevcut ekonomik durumunuzla ilgili nasıl hissediyorsunuz?		0,817
Aylık masraflarınızı karşılama konusunda ne sıklıkla endişeleniyorsunuz?		0,852
Acil bir durumda aylık maaşınıza eşit tutardaki bir masrafı ödeyebilme konusunda kendinize ne kadar güveniyorsunuz?		0,698

Tablo 5'te yer aldığı üzere KMO (0,840) ve Bartlett ($p < 0,01$) test sonuçları ölçeğin faktör analizi yapmak için uygun olduğunu göstermektedir. Aynı tablo içerisinde faktör analizine bakıldığında 5 ifadenin aynı faktör altında toplandığı görülmektedir.

Gelecek Zaman Algısı Ölçeği

Husman ve Shell (Husman ve Shell, 2008, s.166-173) tarafından kullanılan ölçekte yer alan 26 ifadeden araştırma ile bağlantılı olduğu düşünülen 6 ifade yer almakta olup çalışma kapsamında İngilizce'den Türkçe'ye çevrilmiştir. 5'li Likert ölçüm yönteminin kullanıldığı ölçekte "kesinlikle katılıyorum" veya "kesinlikle katılmıyorum" düzeylerine göre cevaplar verilebilmektedir. Ölçek güvenilirliğini test etmek amacıyla uygulanan Cronbach's Alpha testi sonucunda "Gelecek için para biriktirmek, bugün istediğin bir şeyi satın almaktan daha önemlidir" ve "Anlık mutluluklar, gelecekte yaşanabileceklerden daha önemlidir" ifadeleri güvenilirliği katsayısını düşürdüğü tespit edildiği için ölçekten çıkarılmıştır. Çıkarılan ifade ile elde edilen Cronbach's Alpha değeri 0,653 çıkmış olup ölçeğin güvenilirliği kabul edilebilir seviyede olduğu görülmektedir.

Tablo 6. Gelecek Zaman Algısı Ölçeği Faktör Analizi

İfadeler	Faktör Yapısı	
	Gelecek Zaman Algısı	
	Cronbach's Alpha	0,652
	KMO	0,696
	Bartlett Anlamlılık Düzeyi (p)	0,000
Uzun vadeli hedefler, kısa vadeli hedeflerden daha önemlidir		0,619
Gelecek hakkında çok fazla düşünmüyorum		0,780
Bugün yapılanların 10 yıl sonra yaşanacaklar üzerindeki etkisi sınırlı olacaktır		0,583
Gelecek hakkında plan yapmayı zaman kaybı olarak görüyorum		0,808

Tablo 6'da yer aldığı üzere KMO (0,696) ve Bartlett ($p < 0,01$) test sonuçları ölçeğin faktör analizi yapmak için uygun olduğunu göstermektedir. Aynı tablo içerisinde faktör analizine bakıldığından 4 ifadenin aynı faktör altında toplandığı görülmektedir.

Modelin Uygulanması

Bağımlı değişken olan OKS Devam/Cayma durumunun ikili [0,1] sınıf olmasından dolayı lojistik regresyon analizi ile bağımsız değişkenlerin etkinliği saptanmaya çalışılmıştır.

Tablo 7. Lojistik Regresyon Modelinin Sonuçları

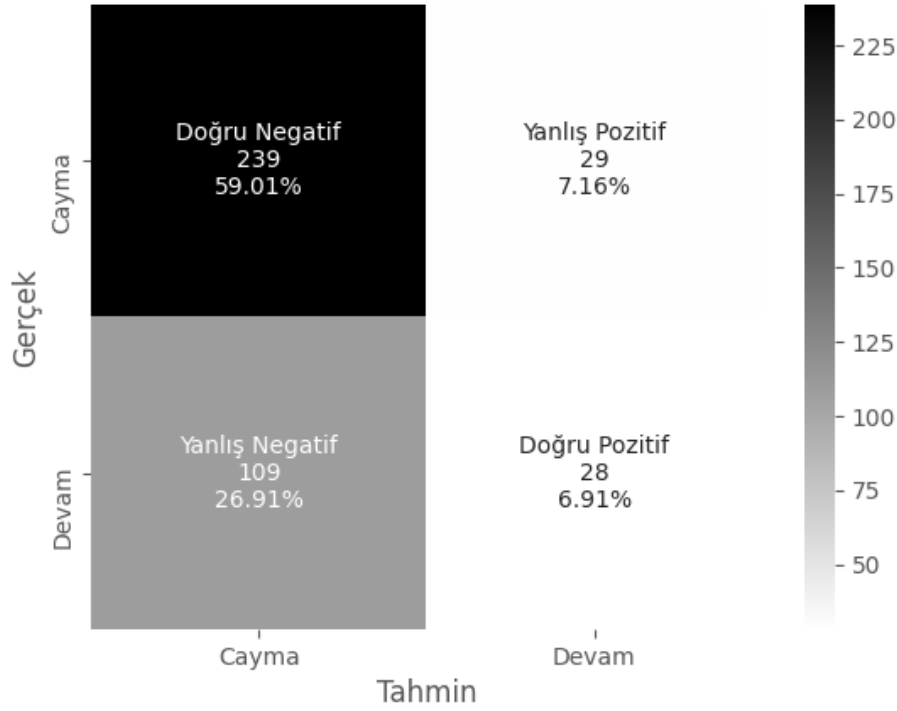
Model Uyum İyiliği		Hosmer and Lemeshow Testi				
-2 Log likelihood	482,275	Ki-Kare	6,932			
Cox & Snell R Square	0,085	Olasılık (P)	0,544			
Nagelkerke R Square	0,118					
	β	Std. Hata	Wald	sd	Olasılık (P)	Exp(β p)
OKS Sistemine Güven	0,576	0,120	23,032	1	0,000*	0,562
Finansal Refah/Kaygı	0,059	0,155	0,143	1	0,705	1,061
<i>Finansal Yönetim Davranışı</i>						
Bütçe Yönetimi	-0,133	0,236	0,321	1	0,571	0,875
Tasarruf Alışkanlığı	0,156	0,155	1,013	1	0,314	1,168
Sigorta Bilinci	0,175	0,160	1,203	1	0,273	1,191
Gelecek Zaman Algısı	0,087	0,155	0,313	1	0,576	1,090
<i>Gelir Seviyesi</i>						
3.001 TL - 6.500 TL	-0,437	0,685	0,407	1	0,523	0,646
6.501 TL - 10.500 TL	-0,454	0,413	1,205	1	0,272	0,635
10.501 TL - 15.000 TL	-0,450	0,363	1,541	1	0,215	0,637
15.001 TL ve Üzeri	-0,452	0,367	1,517	1	0,218	0,636
Ev Sahipliği	-0,352	0,244	2,086	1	0,149	0,703
Kredi Durumu	0,264	0,243	1,176	1	0,278	1,302
Cinsiyet	0,246	0,239	1,061	1	0,303	1,279
Yaş	-0,010	0,024	0,171	1	0,679	0,990
Sabit	0,622	1,261	0,244	1	0,622	1,863

Tablo 7'de görüldüğü üzere yapılan lojistik regresyon analizi sonucunda model uyum iyiliğinde Nagelkerke R^2 değeri 0,118 çıkmıştır. Modelin bağımlı değişkenin açıklama düzeyini göstermektedir. Doğrusal regresyonda bu oran daha yüksek seviyelerde kabul görürken ikili lojistik regresyon analizlerinde R^2 değerinin düşük seyretmesi normal karşılanmaktadır (Lewis-Beck, Byraman ve Liao, 2003, s.526-532)

Hosmer and Lemeshow Testi modelde sonucunda tahmin edilen değerler ile gerçek değerler arasında bir fark olup olmadığını test etmek amacıyla kullanılır. Burada yer alan ki-kare sonucunun ($p > 0,05$) olasılık düzeyinin büyük olmasından dolayı tahmin edilen değerler ile gerçek değerler arasında bir fark olduğu söylenebilir.

Tablo 7'de yer alan bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken (OKS Devam/Cayma) üzerindeki etkilerinin yer aldığı bölümde yalnızca OKS Güven değişkeninin ($p < 0,001$)

anlamli etkisinin olduğu görülmektedir. Öte yandan sosyo-demografik değişkenler ve ölçeklere ilişkin değişkenlerin olasılık seviyeleri ($p>0,005$) anlamli olarak nitelendirilemeyecek kadar yüksek kalmaktadır.



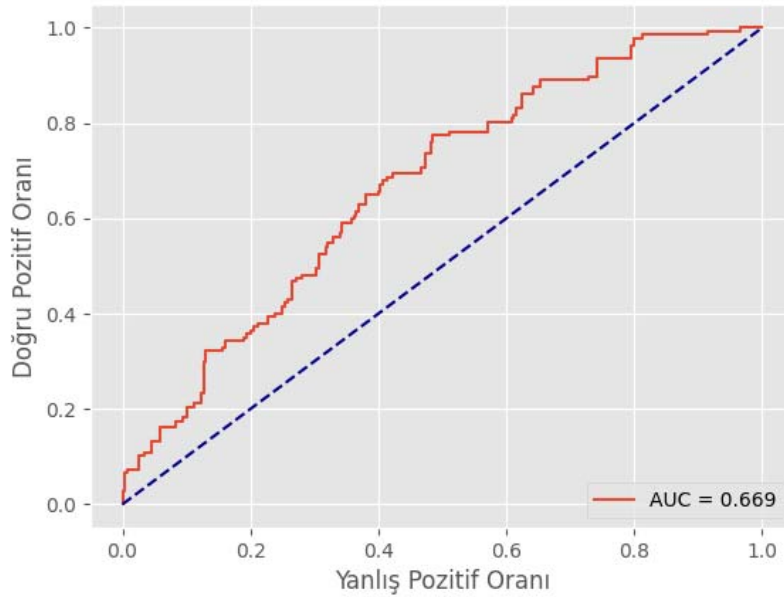
şekil 2. Karmaşıklık Matrisi

OKS sisteminde cayma ya da devam durumunu belirten veriler ile lojistik regresyon analizi sonucu ortaya çıkarılan tahmin değerleri şekil 2’de yer alan karmaşıklık matrisi vasıtasıyla karşılaştırılmıştır. Matris incelendiği zaman cayma oranındaki tahmin gücünün devam oranına göre oldukça fazla olduğu görülmektedir.

Tablo 8. Sınıflandırma Doęruluk Sonuçları

OKS Durum	Adet	Hassasiyet (Precision)	Geri �aęırma (Recall)	F1-score	Doęruluk (Accuracy)
Cayma	268	69%	89%	78%	66%
Devam	137	49%	20%	29%	
Ortalama		59%	55%	53%	

Genel olarak sınıflandırma model başarısını sınavan diğer metrikler incelendiğinde doğruluk oranı incelendiğinde %66, hassasiyet %59, geri çağırma (recall) %55 olduğu görülmektedir (Tablo 8).



Şekil 3. ROC Eğrisi

Lojistik regresyon analizi sonucunda elde edilen tahmin edilen değerler ile gerçekte var olan değerlerin karşılaştırılması amacıyla ROC eğrisi (Receiver Operating Characteristic, Alıcı işlem karakteristikleri) analizi yapılmıştır. ROC analizinde performansın gözlemlenebilmesi için dikey ekseninde yer alan duyarlılık (doğru pozitif) ve yatay ekseninde yer alan özgüllük (yanlış pozitif) oranları arasında yer alan eğriye bakılmaktadır. Örneğin; kullanılan tüm bağımsız değişkenlerin bireyin OKS'de cayma ya da devam kararını tam olarak açıklayıcı gücü olması halinde dikey ve yatay düzlemde yer alan ROC eğrisi (0,0), (0,1) ve (1,1) noktalarını birleştirerek geçecektir. Tam tersine performansı kötü olan ROC eğrisi (0,0) dan (1,1) e kadar 45 derece açı yaparak uzanan köşegen şeklinde düşünülebilir. Genellikle ROC eğrisi bu iki durum arasında değişkenlik göstermektedir. Şekil 3'te görüldüğü üzere ROC eğrisinin net olarak pozitif ya da negatif yönlü olduğu söylenemez. Bununla beraber eğrinin altında kalan (AUC) bölümden istatistiksel olarak modelin başarı gücünü göstermektedir. Buna göre çıkan $AUC = 0,669$ modelin bağımlı değişken olan OKS'de kalma ya da devam durumunu açıklamada zayıf olduğunu göstermektedir.

Modele İlişkin Bulgular

Modelin sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde, elde edilen sonuçların literatürde bireysel emeklilik sistemine katılım tercihlerine ilişkin yapılan çalışmaların sonuçlarına göre farklılıklar barındırdığı görülmektedir. Çalışmanın 2. Literatür başlığında detaylarıyla belirtildiği üzere daha önce yapılan birçok araştırmada bireysel emeklilik sistemine katılım tercihi ile yaş, cinsiyet ve gelir değişkenleri arasında anlamlı bir ilişkinin varlığı savunulmuştur. Öte yandan finansal okuryazarlık, gelecek zaman algısı ve finansal yönetim davranışı gibi ölçütlerin bireysel emeklilik sistemine katılım kararını etkileyen değişkenler olduğunu öne süren yerli ve yabancı çalışmalar bulunmaktadır. Bu noktadan hareketle modelimizdeki sonuçların literatürden farklılaşmasının muhtemel nedenleri şunlar olabilir:

Gönüllü olarak bireysel emeklilik sistemine katılım ile otomatik olarak dahil edilen sistemde kalma/ayrılma tercihi farklı dinamiklerden besleniyor olabilir. BES'e gönüllü olarak dahil olan kişiler belirli bir araştırma sonrasında, sistemle ilgili makul bir bilgi

seviyesine erişmekte ve tercihlerini bilinçli olarak yapmaktadırlar. Bu grupta yer alan kişilerin diğerlerinden hem demografik özellikleri ile hem de finansal tutum ve davranışları ile farklılaşmaları son derece olasıdır. Öte yandan otomatik katılım uygulamasında, sisteme katılım bir tercih değil zorunluluktur. Ayrıca sisteme dahil edilen kişilerin belirli bir bilgi seviyesinde olması gibi bir şart da aranmamaktadır. Bir işverene bağlı olarak çalışanlar toplu olarak sisteme dahil edilmiş ve OKS'de homojen bir dağılım oluşturmuşlardır. Bu noktada katılımcıların belirgin bir davranış kalıbı izlemesini beklemek makul olmayacaktır. Bu nedenle sistemde kalma ya da ayrılma davranışı, bireysel emeklilik sistemine katılım davranışı ile aynı değişkenler tarafından açıklanamayabilir.

Anketin sosyo-demografik sonuçlarına bakıldığında katılımcıların gelir durumunun Türkiye ortalamasının üzerinde olduğu görülmektedir. Bu noktada seçilen örneklem Türkiye'nin sosyo-ekonomik durumunu tam anlamıyla yansıtmamaktadır. Ayrıca literatürde yer alan çalışmalar arasında belirli bir meslek grubunu veya belirli bir ili kapsayan çalışmalar da bulunmaktadır. Bu açıdan da değerlendirildiğinde farklı sosyo-ekonomik grupların finansal davranışlarında farklı saikler gözetmeleri mümkün olabilmektedir.

Çalışmanın literatürle farklılaştığı noktaların bir diğer nedeni de çalışmanın yapıldığı tarih itibarıyla geçerli olan sosyal ve ekonomik şartlar olabilir. Çalışma tüm dünyayı etkisi altına alan Covid-19 salgının kendine özgü şartları altında gerçekleştirilmiştir. Bu şartlar altında bireylerin gelir durumları değişmiş, finansal tutum ve davranışları dönemin şartlarına uygun olarak yeniden şekillenmiş olabilir.

Model sonuçlarının literatürle farklılaştığı noktalara ilişkin tüm bu açıklamaların yanında, modelin net bir şekilde ortaya koyduğu OKS Güven endeksinin bireylerin otomatik katılım sisteminde kalma tercihi ile pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişkisinin olduğudur. Buna göre bireylerin sisteme olan güven durumunun, OKS'de kalma veya cayma tercihlerinin en önemli belirleyicilerinden birisi olduğu görülmektedir. Bu gözlem, katılımcıların gelir, finansal refah/kaygı gibi değişkenleri ile sistemde kalma tercihleri arasında anlamlı bir ilişki kurulamadığı durumda daha anlamlı hale gelmektedir. Zira ilk bakışta bu değişkenlerin OKS'de kalma tercihinin doğrudan etkilemesi beklenebilir ancak model sonuçlarının ortaya koyduğu üzere bu değişkenlerin OKS tercihleri üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır. O halde bireylerin otomatik katılım sisteminde kalma tercihlerini etkileyen esas faktörlerin gelir, finansal kaygı, bütçe yönetim becerisi gibi maddi temelli değişkenler değil de sisteminin işleyişine duyulan güven gibi duygusal temelli değişkenler olduğu yorumu yapılabilir.

Sonuç

Bireysel emeklilik sistemlerine katılım gönüllülük esaslı olduğundan, bu sistemlerin kapsama oranları kamu emeklilik sistemleriyle karşılaştırıldığında sınırlı kalmaktadır. Tüm dünyada ülkeler bireysel emeklilik sistemine katılımı artırmak için çeşitli stratejiler geliştirmekte ve teşvikler uygulamaktadır. Bireysel emeklilik sistemine otomatik katılım uygulaması da Türkiye dahil birçok ülkede bu amaçla hayata geçirilmiştir. Uygulamanın esas amacı tasarruf yapma niyetinde olan ancak bunun için desteğe ihtiyaç duyan kişilerin, bireysel emeklilik sistemine dahil edilerek uzun vadeli ve düzenli tasarruf yapmalarının sağlanmasıdır.

Otomatik katılım uygulamasının yürürlükte olduğu çeşitli ülkelerde sonuçlar birbirinden son derece farklı olmuştur. Sistemin başarılı uygulayıcıları arasında yer alan Yeni Zelanda'da ilk on yılın sonunda bireysel emeklilik kapsama oranı yaklaşık 60 puan

artmıştır. Benzer dönemlerde benzer bir uygulamayı hayata geçiren İtalya'da ise bu artış 12 puanda kalmıştır. Uygulamanın başarısını belirleyen en önemli faktörlerden birisi katılımcıların cayma oranıdır. Yeni Zelanda'nın otomatik katılım uygulamasındaki başarısının ardında cayma oranlarını kademeli olarak %20'nin altına düşürebilmesi yatmaktadır.

Türkiye'de 2017 yılında hayata geçirilen otomatik katılım uygulamasının ilk üç yıllık sonuçlarına bakıldığında, uygulamanın potansiyelinin altında bir performans gösterdiği yorumu yapılabilir. Otomatik katılım uygulamasıyla bireysel emeklilik sistemine dahil edilen 18,7 milyon kişinin %69'u cayma veya sonlanma nedeniyle sistemden ayrılmıştır. Her ne kadar 5,8 milyon kişi bireysel emeklilik sisteminde kalmaya devam etmiş olsa da sistemden ayrılan kişi sayısı göz önünde bulundurulduğunda, ülkenin önemli bir potansiyelden mahrum kaldığı ortaya çıkmaktadır. Öte yandan uygulamanın uzun vadeli başarısı için gösterge niteliğinde olan 25-34 yaş aralığındaki katılımcılarda sistemde kalma oranı %27'ye düşmektedir. Toplam katılımcıların %41'ini oluşturan bu grup, gelir durumu ve çalışma süresi göz önünde bulundurulduğunda bireysel emeklilik sisteminde uzun vadeli birikim potansiyeli olan en önemli yaş grubunu oluşturmaktadır. Tüm bu göstergeler, Türkiye'deki otomatik katılım uygulamasının yüksek cayma oranlarının daha derinlemesine analiz edilmesini ve bu oranın iyileştirilmesi amacıyla stratejiler geliştirilmesini zorunlu kılmaktadır.

Bu kapsamda çalışmamızda, otomatik katılım uygulaması ile bireysel emeklilik sistemine dahil edilen çalışanların, sistemde kalma (devam/cayma) tercihlerini etkileyen faktörleri analiz etmek amacıyla anket yöntemiyle bir araştırma gerçekleştirilmiştir. 405 kişi ile internet üzerinden gerçekleştirilen anket çalışmasında katılımcılara sosyo-demografik bilgilerinin yanında, OKS Güven, Finansal Yönetim Davranışı, Finansal Refah/Stres, Gelecek Zaman Algısı ölçeklerinden sorular yönetilmiştir. Elde edilen sonuçlar lojistik regresyon yöntemi ile analiz edilmiş ve katılımcıların otomatik katılım uygulamasında kalma tercihleri ile bağlantısı araştırılmıştır.

Model sonuçlarına göre OKS Güven değişkeni ile bağımlı değişken olan OKS Devam/Cayma değişkeni arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir bağlantı olduğu tespit edilmiştir. Buna göre katılımcıların OKS'ye olan güvenleri arttıkça sistemde kalma ihtimalleri de artmaktadır. Diğer yandan modelde yer alan diğer bağımsız değişkenler ile bağımlı değişken arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir. Bu durumda otomatik katılım sisteminde kalma tercihi ile gelir, finansal refah, finansal yönetim davranışı ve gelecek zaman algısı ile doğrudan bir bağlantı olmadığı yorumu yapılabilir. Sistemde kalma tercihi daha çok duygusal temelli bir gösterge olan OKS'ye güven duyma durumu tarafından şekillendirilmektedir.

Katılımcıların sistemde kalma tercihi ile gelir, finansal refah, finansal yönetim davranışı gibi değişkenler arasında bir bağlantı kurulamamış olmaları nedeniyle katılımcıların otomatik katılım sistemini bir tasarruf aracı olarak konumlandırmadıkları sonucuna varılmaktadır. Zira düzenli gelir düzeyi yüksek, düzenli tasarruf alışkanlığına sahip, finansal stres seviyesi düşük olan katılımcıların otomatik katılım sistemine kalma tercihleri diğer gruplardan anlamlı olarak farklılaşmamaktadır. Bu durum katılımcıların otomatik katılım sistemine ilişkin bilgi ve algı düzeylerinin geliştirilmesi gerektiğini göstermektedir.

Bu sonuçlar ışığında, Türkiye'deki otomatik katılım sisteminin kapsama oranını artırmak amacıyla geliştirilecek politikalarda, sistemin katılımcılara olan bireysel faydasının vurgulanması, sistemle ilgili toplumda var olan negatif algıların düzeltilmesi

ve sistemin çalışma esaslarıyla ilgili bilgilendirmenin şeffaf bir şekilde yapılması öncelikli olarak gözetilmelidir. Bu sayede katılımcıların sisteme olan güveni yükselecek, cayma oranları düşecek ve otomatik katılım uygulamasının ülke genelindeki etkinliği artacaktır.

Kaynakça

6740 Sayılı Bireysel Emeklilik Tasarruf Ve Yatırım Sistemi Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun. (Resmî Gazete. 25.08.2016 Tarihli 29812 Sayılı).

Agnew, R., Utkus, S. P. & Young, J. (2007). Do Financial Literacy And Mistrust Affect 401(K) Participation?, Chestnut Hill, Mass.: Center for Retirement Research at Boston College, November, 7(17).

Antolin, P., Payet, S. & Yermo, J. (2012). Coverage Of Private Pension Systems: Evidence And Policy Options. OECD Working Papers On Finance: Insurance And Private Pensions, No:20.

Aydın, A. E. & Selçuk, E. A. (2017). Türkiye'de Bireysel Emeklilik Sistemine Katılım Kararını Etkileyen Faktörler, Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar Dergisi, 54(632), 27-38.

Beland, D., & Gran B. (2008). Public and private social policy: Health and pension policies in a new era. New York:Palgrave Macmillan.

Benartzi, S. & Thaler, R. H. (2002). How Much Is Investor Autonomy Worth?, Journal Of Finance, Vol. 57, No.4, 1593-1616. doi: 10.1111/1540-6261.00472

Cangöz, İ. & Baş, H. (2020). Bireysel Emeklilik Sistemi'ne Giriş Kararlarını Belirleyen Etmenler: Devlet Ve Vakıf Üniversitelerinde Çalışan Akademisyenlerin Karşılaştırılması, Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, 78, 361-390. doi: 10.26650/jspc.2019.78.0040

Cribb, J. & Emmerson, C. (2016). What Happens When Employers Are Obligated To Nudge? Automatic Enrolment And Pension Saving In The UK, Institute For Fiscal Studies Working Paper, W16/19, 4-6. doi: 10.1920/wp.ifs.2016.1619

Çalışanların İşverenleri Aracılığıyla Otomatik Olarak Emeklilik Planına Dahil Edilmesine İlişkin Usul Ve Esaslar Hakkında Yönetmelik (Yayınlanan Resmî Gazete 29936), 2017 Madde 5 Ve 5018 Sayılı Kamu Malî Yönetimi Ve Kontrol Kanunu, 2003, Ek I, II, III, IV.

Çamkaya, S., Oktay, E. & Aydın, S. (2019). Bireysel Emeklilik Sistemini Tercih Etmede Etkili Olan Faktörlerin Araştırılması: Erzurum İli Örneği, Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 7(17), 524-546.

Dew, J. & Xiao, J. J. (2012). The Financial Management Behavior Scale: Development and Validation, Journal of Financial Counseling and Planning, 22(1), 43-59.

Drost, E. A. (2011). Validity and Reliability in Social Science Research, International Perspectives on Higher Education Research, 38(1), 105-124.

Emeklilik Gözetim Merkezi, Bireysel Emeklilik Sistemindeki Tarihsel Gelişmeler, <https://www.egm.org.tr/bireysel-emeklilik/tarihce/>, (Erişim Tarihi: 01.05.2021).

- Emeklilik Gözetim Merkezi, Bilgi Merkezi, <https://www.egm.org.tr/bilgi-merkezi/istatistikler/bes-istatistikleri/bes-ozet-verileri/>, (Erişim Tarihi: 01.05.2021).
- Huberman, G., Iyengar, S.S. & Jiang, W. (2007). Defined Contribution Pension Plans: Determinants Of Participation And Contributions Rates. *Journal of Financial Services Research*, 31, 1-32. doi: 10.2139/ssrn.421020
- Husman, J. & Shell, D. F. (2008). Beliefs and perceptions about the future: A measurement of future time perspective, *Learning and Individual Differences*, 8(2), 166-175, doi: 10.1016/j.lindif.2007.08.001
- Kline, P. (2014). *An easy guide to factor analysis*. London:Routledge.
- Lewis-Beck, M., Bryman, A. E., & Liao, T. F. (2003). *The Sage encyclopedia of social science research methods*. New York:Sage Publications.
- Munnell, A.H., Sunden, A. & Taylor, C. (2001). What Determines 401(K) Participation And Contributions?, *Social Security Bulletin*, 64(3), 64-75.
- New Zeland. (2016). *Commission For Financial Capability, 2016 Review Of Retirement Income Policies*.
- OECD. (2020). *Pension Markets In Focus 2020*, Paris.
- Paklina, N. (2014). Role Of Pension Supervisory Authorities In Automatic Enrolment, *IOPS Working Papers On Effective Pensions Supervision*, No.22, 7-11.
- Peksevim, S. & Akgiray, V. (2019). Reforming the Pension System in Turkey: Comparison of Mandatory and Auto-Enrolment Pension Systems in Selected OECD Countries, <http://www.oecd.org/pensions/Reforming-the-Pension-System-in-Turkey-2019.pdf> (Erişim Tarihi: 01.05.2021)
- Pensionseurope, *Pension Funds Statistics And Trends 2018* <https://www.pensionseurope.eu/statistics>, (Erişim Tarihi: 01.05.2021).
- Prawitz, A.D. & ve ark. (2006). InCharge Financial Distress/Financial Well-Being Scale: Development, Administration, and Score Interpretation, *Journal of Financial Counseling and Planning*, 17(1), 34-50. doi: 10.1037/t60365-000
- Şener, O. & Akın, F. (2015). Özel Emeklilik Fonları Ve Türkiye'de Bireylerin Bireysel Emeklilik Sistemine Giriş Kararlarını Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma, *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 29(2), 291-321.
- T.C. Hazine Müsteşarlığı, *Bireysel Emeklilik Sistemi Hakkında Genelge (2016/39)*, 30.12.2016, Üçüncü Bölüm, Madde 1.
- Tunalı, D. (2016). Anadolu Üniversitesi Akademik Personelinin Bireysel Emeklilik Sistemine Bakışı. *İşletme ve İktisat Çalışmaları Dergisi*, 4(3), 98-105.
- Türkiye Sigorta Birliği. (2017). *Bireysel Emeklilikte Otomatik Katılım, Araştırma Raporu/Kalitatif ve Kantitatif Çalışma*, https://tsb.org.tr/media/attachments/oks_araştırma_raporu.pdf, (Erişim Tarihi: 01.05.2021).
- World Bank. *The World Bank Database*. <https://data.worldbank.org>, (Erişim Tarihi: 01.05.2021).